

УДК 373.2.015.31: 172.15]: 37.013 Богуш «1990/2018»

DOI: <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2019-3-14>

Проблема національно-патріотичного виховання дошкільників у працях Алли Богуш (за період 1990 – 2018 роки)

Трифоновна Олена Сергіївна¹

Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського, Миколаїв, Україна
E-mail: 5lenatrifonova@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7899-3714>

У статті здійснено аналіз науково-методичних праць академіка Алли Богуш, присвячених проблемі національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку, а саме: проаналізовано праці самої вченої, в яких розкриваються питання національно-патріотичного виховання дітей; по-друге, праці, присвячені спадщині відомих педагогів, і по-третє, це праці вченої, в яких розкрито питання підготовки студентів до здійснення національно-патріотичного виховання в закладах дошкільної освіти. Аналіз наукових розвідок ученої дозволив констатувати, що головною ідеєю є образ рідного слова як один із засобів національної самоідентифікації; поняття «мовна особистість», її роль у становленні національно свідомого громадянина рідної держави; українська національна культура, її вплив на національно свідому поведінку підростаючого покоління. Це дозволило дійти висновку, що творчий доробок Алли Богуш повною мірою входить до сучасної скарбнички національно-патріотичного виховання дошкільників і спрямовує вихователів та батьків на формування національної свідомості майбутніх громадян України. У статті подано визначені вченою критерії патріотичної вихованості молоді (інформаційно-знаннєвий, мотиваційно-громадянський, продуктивно-діяльнісний) із відповідними показниками; проілюстровано приклади завдань патріотичного спрямування з формування національної самосвідомості, почуття приналежності до української спільноти, відповідних фахових компетентностей (здатність до виховання в дітей інтересу і поваги до рідної мови, рідного міста, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних і державних символів) в майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Ключові слова: Алла Богуш, національно-патріотичне виховання, діти дошкільного віку, майбутні фахівці дошкільної освіти, навчально-методичні праці, статті.

Вступ. Національно-патріотичне виховання на сучасному етапі є однією з вагомих і актуальних проблем не лише дошкільної, а й усіх ланок освіти, про що свідчить законодавче забезпечення реалізації окресленої проблеми: концептуальні положення Законів України «Про дошкільну освіту», «Про освіту», «Про вищу освіту», Стратегія національно-патріотичного виховання, затверджена Указом Президента України від 18 травня 2019 року за № 286/2019, Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 29 липня 2019 року за № 1038, Заходи щодо реалізації її, лист Міністерства освіти і науки від 16 серпня 2019 року за № 1/9-523 «Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019 / 2020 навчальному році», лист Міністерства освіти і науки від 25 липня 2016 року за № 1/9-396 Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» та ін. Ця проблема набула особливого звучання з 2014 року, коли Українська держава стикнулася із загарбанням агресорами Криму й Донбасу. Враховуючи загрози сьогодення, спостерігається активна інтеграція зусиль як учених, так і практиків, покликаних забезпечувати ефективне національно-патріотичне виховання підростаючого покоління в усіх ланках освіти.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є: здійснити аналіз науково-методичних праць, статей Алли Богуш, присвячених проблемі національно-патріотичного виховання дітей, надрукованих за період 1990 – 2018 роки. Для досягнення мети було визначено такі завдання: 1) проаналізувати праці Алли Богуш в аспекті національно-патріотичного виховання; 2) виокремити

¹ доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

напрями реалізації означеної проблеми в працях ученої; 3) актуалізувати використання творчого доробку Алли Богуш у сучасній освітній практиці.

Методи дослідження. На різних етапах вивчення наукової розвідки застосовувався конкретно-пошуковий метод з метою здійснення теоретичного аналізу й узагальнення наукової інформації з проблеми виокремлення національно-патріотичного чинника в працях Алли Богуш.

Результати дослідження. У науково-методичних працях академіка Алли Богуш в аспекті національно-патріотичного виховання можна виокремити такі напрями: по-перше, це праці самої вченої, в яких розкриваються питання національно-патріотичного виховання дітей; по-друге, це праці, присвячені спадщині відомих педагогів, і по-третє, це праці вченої, в яких розкрито питання підготовки студентів до здійснення національно-патріотичного виховання в закладах дошкільної освіти.

Отже, щодо **першого напрямку**. У працях Алли Богуш подано ґрунтовне її бачення щодо таких аспектів національно-патріотичного виховання, як: поняття «мовна особистість», її роль у становленні національно свідомого громадянина рідної держави; образ рідного слова (малі фольклорні жанри, українська літературна класика) як один із засобів національної самоідентифікації; українська національна культура, її вплив на національно свідому поведінку підростаючого покоління. У 1989 році, коли ще Україна входила до Радянського Союзу, Аллою Михайлівною було підготовлено програму та методичні поради з ознайомлення дітей з українською національною культурою та мовою «Українська мова в дошкільних закладах з російською мовою навчання та виховання» і в цьому ж році у фаховому журналі «Дошкільне виховання» № 7 опубліковано її статтю «Розвиток українського мовлення в дітей». Автор презентувала свою лінгвометодичну концепцію навчання дітей 2-х – 7-ми років української мови як другої та ознайомлення їх з культурою, традиціями та обрядами українського народу. У 1990 році програма була доопрацьована і замість 43 сторінок містила вже 92 сторінки. Усе професійне надбання Алли Богуш свідчить про її прагнення запалити в дітей вогник любові до рідного слова, дбаючи про виховання національно свідомої патріотичної особистості майбутнього громадянина України.

Упродовж подальших років Алла Богуш опублікувала в різних періодичних виданнях України статті, зокрема: «Державні і національні символи» (1993 р.), «Україно моя, Батьківщино» (1993 р.), «Заговорить душа українською... : Державна національна програма «Освіта»: шляхи реалізації» (1994 р.), «Образ рідного слова в національному вихованні» (1995 р.), «Рідна мова як засіб формування національної самосвідомості у дошкільників» (у співавторстві з А. Ільковою, В. Ямницьким, 1995 р.), «Дефініція «духовність» і «моральність» в аспекті національного виховання в Україні» (2000 р.), «Слово як фактор виховання мовної особистості» (2005 р.) та ін.

Принагідно відзначимо, що лише в журналі «Наша школа» за 1994 рік Аллою Богуш у співавторстві з Віктором Яном було опубліковано цикл статей: «Національні традиції та свята», «Принципи народознавчої роботи з дітьми дошкільного віку», «Родовід. Родинне деревце», «Слово рідне, мова рідна» в рубриці «Українське народознавство в дошкільному закладі».

Усе це є підставою вважати, що творчий доробок Алли Богуш повною мірою входить до сучасної скарбнички національно-патріотичного виховання дошкільників і спрямовує вихователів та батьків на формування національної свідомості майбутніх громадян України.

Щодо другого напрямку. Починаючи з 1990 року, в збірниках матеріалів науково-практичних конференцій опубліковано статті, тези Алли Михайлівни, присвячені спадщині відомих корифеїв вітчизняної педагогіки і методики, зокрема їхньому баченню щодо національно-патріотичного виховання дітей. З-поміж них виокремимо такі: «Ідеї В. О. Сухомлинського про навчання дітей рідної мови» (1990 р.); «Деякі аспекти використання літературної спадщини В. Стефаніка у сучасній школі» (1991 р.); «С. Русова: перспективні аспекти розбудови національного дитячого садка» (1993 р.); «С. Русова: витоки національної науки і сучасність» (1995 р.); «С. Русова: методичні засади концепції національного виховання дітей» (1996 р.); «Національне виховання в українському дошкільлі» (1997 р.); «Ціннісні орієнтири рідномовних обов'язків у спадщині І. Огієнка» (1997 р.); «Катехізис образу рідного слова в лінгводидактичній спадщині Василя Сухомлинського» (1999 р.); «О. Ольжич і С. Русова: національне виховання українського дошкільця» (2000 р.); «Концепція національного дошкільного виховання дітей у дошкільній педагогічній спадщині Софії Русової» (2004 р.) та ін.

Аналіз публікацій журналів «Дошкільне виховання», «Рідна школа» засвідчив, що з 2014 року було опубліковано такі статті Алли Богуш, як: «Рідномовна концепція Костянтина Ушинського» (№ 3, 2014 р.); «Патріотичне виховання починається з доброти: педагогіка Добра у спадщині Василя Сухомлинського» (№ 11, 2014 р.); «Національно-патріотичне виховання в українському дитячому садку: концепція Софії Русової та сьогодні» (№ 2, 2016 р.); «Патріотичний вектор образу «Батьківщина» в педагогічній спадщині Василя Сухомлинського» (2017); «Василь Сухомлинський у

вимірі століття» (№ 8, 2018 р.). У цих статтях вченою здійснено ґрунтовний аналіз педагогічної спадщини корифеїв щодо: концептуальних положень побудови українського національного дитячого садка (С. Русова), образу рідного слова, як національної ознаки у формуванні національної свідомості підростаючого покоління (І. Огієнко, В. Сухомлинський, К. Ушинський), образу «Батьківщина» (В. Сухомлинський) та ін.

Результатом аналізу праць учених стало видання ґрунтовних наукових розвідок Алли Богуш, присвячених педагогічній і лінгводидактичній спадщині Василя Сухомлинського та Костянтина Ушинського. Так, у книзі «Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі» (2018), у першому розділі «В. О. Сухомлинський: громадянин, педагог, учений» Алла Богуш, аналізуючи праці Василя Сухомлинського, пише: «гортаючи сторінки «педагогічної мудрості» українського вченого, педагога-мислителя – В. Сухомлинського, мимовільно і проникливо доторкаєшся до поетично «оспіваного» високодуховними виразами і словами образу «Батьківщина», які наче «оживають» і сприймаються як національно-патріотичне кредо сьогодення. Той, хто їх читає, усвідомлює і співвідносить із сьогоденням нашої країни, не може бути байдужим» (Богуш, 2018: 41). Вчена, узагальнюючи поради В. Сухомлинського, виокремлює такі критерії патріотичної вихованості молоді:

- **інформаційно-знаннєвий із показниками:** обізнаність з історією, героїчним минулим і сьогоденними героями Батьківщини; обізнаність із Конституцією, державними, національними і народними символами України; із національними звичаями, традиціями, святами, народно-декоративним мистецтвом, національним одягом, побутом, кухнею, сімейними традиціями; обізнаність з українською літературою, мистецтвом, культурою, українським національним мовленнєвим етикетом тощо; національними природними багатствами, рідною природою тощо; досконале володіння рідною, українською, державною мовами;

- **мотиваційно-громадянський із показниками:** любов і відданість Батьківщині; готовність її захищати в разі необхідності; наявність почуття обов'язку перед Батьківщиною і відповідальність за свої вчинки і поведінку; вірність, відданість тій землі, де народився, тому народові, який вигодував і зростив тебе, тощо;

- **продуктивно-діяльнісний**, який передбачає сформованість умінь поєднувати знання з активною діяльністю особистості щодо виявлення любові до свого народу, своєї землі, традицій, звичаїв, культури, мови, до своєї Батьківщини (Там само: 42 – 43). У цьому ж розділі Аллою Богуш подано ґрунтовний аналіз ідеї Добра, яку Василь Сухомлинський пов'язував з патріотичним вихованням.

У третьому розділі «Лінгводидактична концепція В. Сухомлинського» Аллою Михайлівною визначено й описано наукові принципи, якими керувався Василь Сухомлинський, зокрема вчена докладно зупиняється на принципі нерозривної єдності і взаємозв'язку Держави, Батьківщини і рідної мови. Висвітлюючи реалізацію ідей Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі закладу дошкільної освіти, Алла Михайлівна насамперед звертає увагу вихователів на те, щоб народні перлини (фольклорні твори) стали надбанням дитячого активного словника. Це, за словами вченої, «започатковує формування національного світобачення, національної самосвідомості» (Там само: 179). Позитивним є те, що в кінці монографії в Додатках подано фрагмент розробленої Аллою Богуш тематичної програми для дітей старшого дошкільного віку «Моє довкілля», яка передбачає формування підґрунтя майбутніх національно свідомих громадян України, а також конспекти занять з розвитку рідного мовлення за творами Василя Сухомлинського.

У книзі Алли Богуш «Педагогічна спадщина К. Д. Ушинського у вимірі сучасності» (К., 2017 р., у співавторстві з В. Пікінер) особливе місце відводиться аналізу лінгводидактичної спадщини відомого педагога, його поглядам на місце рідної мови в житті дитини, принципам народності в навчанні і вихованні підростаючого покоління. Вчена акцентує увагу на думці К. Ушинського, що «людина, з дитинства позбавлена рідної мови, є непотрібним членом суспільства, вона ніколи не зрозуміє народ, залишиться людиною без Батьківщини, яку б маску патріотизму вона не надягала пізніше» (Богуш, 2014: 3). Аналіз педагогічної спадщини Костянтина Ушинського, зокрема його вчення про рідну мову, дозволили Аллі Богуш стверджувати, що є всі «підстави вважати його засновником української дошкільної лінгводидактики» (Богуш, Пікінер, 2017: 143). Особлива практична цінність монографії, на нашу думку, в поданих у ній численних додатках, наприклад «Перспективний тематичний план ознайомлення дітей із творами К. Ушинського» за тематичним принципом і з питаннями відтворювальної бесіди (Там само: 278 – 290), «Зразки вправ за «Рідним словом» К. Д. Ушинського (Там само: 330 – 333), що уможливує використання їх студентами на практиці в закладах дошкільної освіти, тим самим забезпечуючи методично правильну роботу з ознайомлення дітей з творами української літератури і сприяючи ефективному формуванню фахової

компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Щодо третього напрямку. Одним із провідних завдань Української держави є підготовка молоді до відповідального, національно свідомого життя як у професійній, так і буденній діяльності. Реалізація цього завдання, насамперед, залежить від розробки та впровадження в практику відповідного навчально-методичного супроводу (програми, методичні рекомендації і посібники, навчальні підручники, практикуми), який дозволяє здійснювати ефективну підготовку майбутніх фахівців відповідно до запитів українського суспільства. У цьому переліку вирізимо передусім ті, що стосуються порушеної проблеми. Аллою Богуш було підготовлено ряд програм для спеціальності Дошкільна освіта, зокрема це:

- Розвиток українського мовлення у дошкільників : програма для дошкільних закладів з російським мовним режимом (1991 р.).
- Методика ознайомлення дітей з українським народознавством у дошкільному закладі: програми педінститутів (у співавторстві з Н. Лисенко (1993 р.).
- Мій рідний край, моя земля. Українське народознавство в дошкільному закладі (1993 р.) та ін.

У 1993 році вперше було опубліковано підручник для студентів вищих навчальних закладів «Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах», який у 2008 році було вдруге перевидано. У 1995 році виходить з друку практикум «Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі» і вже з перших сторінок можемо впевнено сказати, що автор, розуміючи, що мова є генетичним кодом нації і здійснює вагомий вплив на формування духовно-патріотичної єдності народу, прищеплює майбутнім фахівцям любов до рідної мови через твори класиків української літератури, відповідно до яких нею розроблено навчальні завдання. Наприклад:

– уважно прочитайте вірш П. Г. Тичини «Слово наше рідне». Визначте, які соціальні, національні та історичні віхи пов'язує поет з мовою? Які уривки цього вірша доступні розумінню дітям дошкільного віку? (Богуш, 1995: 12);

– випишіть висловлювання поетів, письменників, педагогів про значення рідної мови у вихованні дітей; випишіть вірші українських поетів (класиків та сучасних), де оспівується рідне слово (Там само: 21).

У 1994 році вперше було опубліковано навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів «Українське народознавство у дошкільному закладі» (у співавторстві з Н. Лисенко), який декілька разів перевидавався, а у 2003 році – практикум до нього, метою якого є «прищепити майбутнім вихователям навички та вміння працювати з історичним українським народознавчим матеріалом, творчого його застосування до дітей різних груп дошкільного віку» (Богуш, Лисенко, 2003: 3). Цей практикум є важливим і цікавим для студентів, адже в ньому подано довідковий матеріал за різними тематичними блоками (Український фольклор. Українські обрядові пісні. Українські національні свята та обряди. Українські народні ігри. Символи України. Сімейні традиції України. Народні промисли та ремесла. Рідний край. Народна математика), у процесі вивчення яких студенти мають можливість краще підготуватися до лекційних і семінарських занять. У практикумі вміщено практичні завдання для студентів, виконання яких, на наш погляд, спрямоване на формування їхньої національної свідомості й самосвідомості, почуття приналежності до української спільноти. По суті, навчальний зміст пропонованих завдань наповнений тематикою патріотичного спрямування. Проілюструємо прикладом завдань:

– дайте визначення понять «українське народознавство» та «українознавство». Поясніть різницю у тлумаченні цих понять (Там само: 5);

– на основі якої гіпотези ви поясните дітям походження назви «Україна», «українець», формування української народності та нації? Які відомості про роль гетьмана Мазепи у ставленні України як окремої суверенної держави вважаєте доступними для засвоєння у дошкільному віці? Складіть варіантні розповіді для дітей 6-7 років життя (Там само: 9);

– доберіть зміст та програмні завдання до теми «Військо України». Визначте, з якого віку доступні дітям ці знання? (Там само: 25);

– поясніть, чим, на вашу думку, визначається символіка гербових знаків? Що означає символіка тризуба – сучасного державного герба України? Опишіть та поясніть символіку герба вашого міста. Як ви познайомите дітей з гербом міста? (Там само: 100 – 101);

– які гімни українського народу ви знаєте? Чому гімном слугувала пісня на слова Т. Г. Шевченка «Заповіт»? Чи доступні дітям дошкільного віку слова державного гімну «Ще не вмерла Україна» (сл. П. Чубинського, муз. М. Вербицького)? (Там само: 102).

У Практикумі вміщено також завдання з педагогічної практики, наприклад:

– ознайомтеся з атрибутами державної і народної символіки в дошкільному закладі (в групах, у педагогічному кабінеті). З'ясуйте, де і як вони розміщені, мету використання їх. Висловіть свою думку щодо цього (Там само: 112);

– запишіть заняття з різних розділів програми з теми «Рідний край». Дайте письмовий аналіз змісту заняття. Зверніть увагу на відповідність матеріалу програмі, регіону, віку дітей, емоційну насиченість заняття. Зробіть картотеку дидактичних та художніх картин, діафільмів, платівок з теми «Україно моя, Батьківщино моя», «Рідний край», наявних у дошкільному закладі (Там само: 178).

Як бачимо, практичний матеріал, поданий у практикумі, спрямований на поглиблення і систематизацію знань студентів з культури української мови, теоретико-методичних засад навчання дітей української мови, формування в них відповідних фахових компетентностей, зокрема – здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення, як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими; – здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, поваги до державних символів України); – здатність до виховання в дітей інтересу і поваги до національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів.

Зазначимо, що всі завдання з практикуму об'єднані загальною метою, принципами, методами й прийомами, спрямованими на підготовку майбутнього фахівця, як громадянина й патріота української держави, духовно багаті мовленнєвої особистості із усвідомленим ставленням до майбутньої професійної діяльності, які проявляють родинні й патріотичні почуття, реалізують творчо ініціативний потенціал.

На допомогу вихователям-практикам Аллою Богуш було підготовлено й опубліковано методичні рекомендації: «Українська мова в дошкільному закладі: Ранній, молодший і середній вік» (1991); «Українська мова в дошкільному закладі: Старший дошкільний вік» (1991); «Ознайомлення дітей з національними традиціями та культурою українського народу» (1992); «Ознайомлення дітей з українськими народними традиціями» (1993); «Українська мова в дошкільному закладі» (1994); програму та довідковий матеріал «Українське народознавство в дошкільному закладі» (2001) та ін. Вони не втрачають своєї актуальності і користуються неабияким авторитетом у студентів, вихователів, керівників закладів дошкільної освіти і батьків, які прагнуть долучити своїх малюків до скарбниці рідної мови й національної культури.

Висновки дослідження. Життєствердуючий оптимізм, властивий Аллі Богуш, завжди орієнтований на країну дошкілля. Власне дослідження проблеми навчання дітей рідної мови і є об'єктом плідної багаторічної праці академіка Алли Богуш. Як і сучасні технології в навчанні дітей раннього й дошкільного віку рідної мови не застосовували вихователі, вони орієнтуються на методики, розроблені Аллою Богуш! Її науковими працями (а це численна кількість підручників, хрестоматій, посібників, програм, як для вищої школи, так і для закладів дошкільної освіти) користуються всі заклади вищої освіти, тому закономірним є отримання Аллою Михайлівною у 2013 році Державної премії України в галузі освіти (номінація – дошкільна і позашкільна освіта).

Погляди Алли Богуш щодо національно-патріотичного виховання дітей та молоді віддзеркалюються в Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, в якій проголошено основні складові національно-патріотичного виховання – громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне виховання, як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави, як запоруку власного особистісного розвитку (Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, 2019 : 1).

Як педагог, Алла Богуш, на власному життєвому прикладі, виховує майбутніх фахівців дошкільної освіти, адже сама вона володіє красномовністю, образним словом української мови, знає, а головне, дотримується національних звичаїв і обрядів. Це справжній Патріот Української держави!

Література

Богуш А. М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі. Монографія. Видання 2-е, доопрацьоване, доповнене. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2018. 392 с.

Богуш А. Рідномовна концепція Костянтина Ушинського. *Дошкільне виховання*, 2014. № 3. С. 2-5.

Богуш А. М. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. Практикум: Навч. посібник. К.: Вища шк., 1995. 192 с.

Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Практикум:

Навч. посіб. К. : Вища шк., 2003. 206 с.

Богуш А., Пікінер В. Педагогічна спадщина К. Д. Ушинського у вимірі сучасності: монографія. К. : Видавничий дім «Слово», 2017. 344 с.

Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, 2019. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d/27ca/5d52797ca746c359374718.pdf>

The problem of national and patriotic education of preschool-aged children in the works of Alla Bohush (for the period from 1990 to 2018)

Tryfonova Olena²

Mykolaiv V. O. Sukhomlynsky National University, Mykolaiv, Ukraine

The article is dedicated to the problem of national and patriotic education of children in the works of Alla Bogush. The purpose of the article is to carry out a qualitative analysis of Alla Bogush's scientific and methodical works and articles which were published between 1990 and 2018. The tasks of the scientific research were as follows: 1) to analyze the works of Alla Bohush in the aspect of national and patriotic education; 2) to determine the direction of implementation of the investigated problem in the scientist's works; 3) to actualize Alla Bohush's creative heritage in modern educational practical training. The scientific and methodical works of the academician Alla Bohush in the aspect of national and patriotic education can be divided into three areas: firstly, the works of the scientist in which the issues regarding the national and patriotic education of children have been revealed; secondly, the scientist's works which were dedicated to the heritage of famous educators; and thirdly, the works in which the issues of training students in implementing the national and patriotic education into preschool institutions have been revealed. The main idea of all the works of Alla Bohush is the image of the native word as one of the means of national self-identification, the concept of «speech personality» and its role in the formation of a nation-conscious citizen of Ukraine. The criteria of patriotic upbringing of the youth with their indicators (information and knowledge, motivation and society-oriented, productive and activity-based) have been given in the article.

Keywords: Alla Bohush, national and patriotic education, preschool-aged children, future specialists of preschool education, scientific and methodical works, articles.

References

- Bohush, A.M. (2018). *Pedahohichni vymiry Vasylia Sukhomlynskoho v suchasnomy osvithomu prostori. [Pedagogical dimensions of Vasyl Sukhomlynsky in the modern educational system]*. Kamianets-Podilskyi: TOV «Drukarnia Ruta» [in Ukrainian].
- Bohush, A.M. (2014). *Ridnomovna kontseptsiiia Kostiantyna Ushynskoho [Kostiantyn Ushynskyyi's mo the rtongue concept]. Doshkilne vychovannia – Preschool Education, 3, 2-5 [in Ukrainian]*.
- Bohush, A.M. (1995). *Metodyka rozvytku ridnoi movy i oznaiomlennia z navkolyshnim u doshkilnomu zakladi [Methodology of native language development and acquaint an cewithenvironmentin preschool institution]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
- Bohush, A.M. & Lusenko, N.V. (2003). *Ukrainske narodoznavstvo v doshkilnomu zakladi [Ukrainian Ethnology in preschool institution]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
- Bohush, A. & Pikiner, V. (2017). *Pedahohichna spadshchyna K. D. Ushynskoho u vymiri suchasnosti [Pedagogical heritage of K. D. Ushynskyyi in the modernage]*. Kyiv: Vydavnychii dim «Slovo» [in Ukrainian].
- Kontseptsiiia natsionalno-patriotychnoho vychovannia v systemi osvity Ukrainy [The concept of national and patriotic upbringing in the educational system of Ukraine]. (2019). Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/275d/5d52797ca746c359374718.pdf> [in Ukrainian].

Accepted: September 19, 2019

² Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Preschool Education at the Mykolaiv V. O. Sukhomlynsky National University